

RAZLIKE U LJUBAVNIM VEZAMA STUDENATA SA SIGURNIM I NESIGURNIM STILOVIMA PRIVRŽENOSTI³

SAŽETAK

Rad donosi teorijski osvrt na značaj privrženosti u ljubavnim vezama u odrasloj dobi i rezultate istraživanja o razlikama u iskustvima u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti u bliskim/ljubavnim odnosima. Prikazani podaci prikupljeni su u okviru šireg istraživačkog projekta o međugeneracijskom prenošenju obilježja partnerskih odnosa. U istraživanju je sudjelovalo 564 studenata (265 muškaraca i 299 žena) završnih godina dvanaest različitih fakulteta u Zagrebu. Podaci su dobiveni anonimnim anketiranjem kroz primjenu Upitnika o iskustvima ispitanika u partnerskim odnosima i Upitnika privrženosti odraslih. Studenti sa sigurnim stilom privrženosti u odnosu na studente s nesigurnim stilovima privrženosti u značajno većoj mjeri ostvaruju ljubavne veze i njihove su veze

¹ Doc. dr. sc. Slavica Blažeka Kokorić, socijalna radnica, e-mail: sblazeka@pravo.hr.

² Martina Gabrić, socijalna radnica, e-mail: martinagabric@yahoo.com.

³ Rad je nastao u koautorstvu studentice Martine Gabrić doc. dr. sc. Slavice Blažeka Kokorić (mentorica), kao prerađeni diplomski rad studentice Martine Gabrić na temu »Iskustva u ljubavnim vezama studenata – uloga stila privrženosti«. Diplomski rad obranjen je 09. srpnja 2008. godine na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: veljača, 2009.
Prihvaćeno: srpanj, 2009.
UDK 159.942-057.87

Slavica Blažeka
Kokorić¹
Martina Gabrić²
Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

stilovi privrženosti u odrasloj dobi, iskustva u ljubavnim vezama studenata.

trajnijeg karaktera. Oni su zadovoljni načinom rješavanja partnerskih sukoba u svojim vezama te su njihova dosadašnja iskustva u partnerskim odnosima općenito pozitivnija. U procjenama zadovoljstva trenutnom vezom i u procjenama budućnosti te veze, značajna razlika nađena je samo između studenata sa sigurnom i izbjegavajućom privrženošću, ali ne i studenata sa sigurnom i anksioznom privrženošću. Rezultati upućuju na zaključak da se iskustva studenata u ljubavnim vezama značajno razlikuju ovisno o njihovom dominantnom stilu privrženosti u ljubavnim odnosima.

UVOD

Potreba za ljubavlju i pripadanjem jedna je od osnovnih ljudskih potreba (Glasser, 1984.) i njezino kvalitetno zadovoljenje u bitnoj mjeri utječe na dobrobit pojedinca, a onda i primarne i sekundarne zajednice u kojoj on živi (Mackey i sur., 2004.; Čalić, 1995., sve prema Blažeka Kokorić, 2005.: 4). Upravo tu potrebu mnogi ljudi u mladenačkoj i odrasloj dobi nastoje zadovoljiti kroz ostvarenje bliske i pouzdane veze u ljubavnom odnosu. U suvremenom društvu partnerskoj se ljubavi pridaje velik značaj, no istovremeno je prisutno vrlo oskudno poznavanje tog fenomena. O tome svjedoče i lingvističke nejasnoće na koje nailazimo u različitim radovima o ovoj temi. U opisivanju partnerske ljubavi između muškarca i žene često se koriste kao sinonimi sljedeći pojmovi: partnerski odnos, romantični odnos, ljubavni odnos, intimni odnos, bliski odnos, bračni odnos i slično (Blažeka Kokorić, 2005.). Pri tome upotreba određenih termina najviše ovisi o preferencijama pojedinih autora. Partnersku ljubav nemoguće je jednoznačno definirati i istražiti kao konstantnu pojavu jer je to složen fenomen koji u sebi uključuje različite komponente, zastupljene u većoj ili manjoj mjeri tijekom vremena (Myers, 1993.). Mnogi teoretičari i istraživači pokušali su operacionalizirati pojam ljubavi navodeći različite značajke koje karakteriziraju ljubavni odnos i tvore određene vrste ljubavi. Jedna od najpoznatijih i najčešće citiranih teorija, triangularna teorija ljubavi Roberta Sternberga iz 1986. godine (prema Rijavec i Miljković, 2002.), objašnjava da se ljubav sastoji od tri komponente: bliskost, strast i odanost. Na osnovi njihove različite zastupljenosti u ljubavnom odnosu Sternberg razlikuje sedam različitih tipova ljubavnih veza: zanesenost, sviđanje, prazna ljubav, romantična ljubav, partnerska ljubav, luda ljubav i potpuna ljubav.

U literaturi iz engleskog govornog područja u opisivanju ljubavnog odnosa između muškarca i žene najčešće se susreću termini partnerski odnos (eng. *partners' relationship*) i romantični odnos (eng. *romantic relationship*). Uvažavajući spomenutu Sternbergovu tipologiju prema kojoj pojmovi partnerski odnos i romantičan odnos predstavljaju uže pojmove ili podtipove ljubavnog odnosa, u ovom radu će se radije koristiti pojam »ljubavna veza« kao općenit pojam za heteroseksualnu ljubavnu vezu dviju osoba u mlađoj odrasloj dobi, neovisno o tome o kakvom tipu veze se radi, odnosno kakva je zastupljenost pojedinih komponenata u određenom ljubavnom odnosu.

ZNAČAJ PRIVRŽENOSTI U LJUBAVNIM VEZAMA U ODRASLOJ DOBI

Prema poznatoj teoriji privrženosti (Bowlby, 1973., 1982.), privrženost je važna okosnica svih bliskih odnosa kroz sve razvojne faze čovjeka te kao takva u bitnome određuje kvalitetu bliskih odnosa kroz cijeli životni vijek čovjeka. Krajem 70-ih godina prošlog stoljeća započela su prva istraživanja o privrženosti u ljubavnim vezama odraslih (prema Gabrić, 2008.). Primijetilo se da je mnogo odraslih ljudi usamljeno, bilo zbog loših iskustava u djetinjstvu ili prevelikog broja ljubavnih veza. U nastojanju da shvatite različite načine na koje ljudi mogu doživljavati ljubavne odnose, Rubinstein i Shaver (1982.) proveli su istraživanja koja su pokazala da osobna povijest privrženosti tu ima važnu ulogu. Osim toga, postavilo se pitanje kako i zašto ljudi različito pristupaju vezama. Da bi odgovorili na ove izazove, Hazan i Shaver su 1987. godine (prema Gabrić, 2008.) objavili rad u kojem su konceptualizirali ljubavnu vezu kao proces privrženosti, a različite pristupe ljubavi objasnili su razlikama u organizaciji sustava privrženosti u odrasloj dobi. Pri pokušaju konceptualizacije tipova privrženosti u odrasloj dobi uvažili su Bowlbyjevu tezu (1973., 1982.) da rana iskustva privrženosti i radni modeli stvoreni u djetinjstvu imaju dugoročne posljedice na oblikovanje kasnijih očekivanja pojedinca i kvalitetu njegovih intimnih veza u odrasloj dobi. Stoga su uveli poznatu klasifikaciju privrženosti u ljubavnim vezama odraslih s tri kategorije, baziranu na paraleli privrženosti s djetinjstvom, kakvu je u svojim radovima opisala Ainsworth sa suradnicima 1978. godine:

1. **sigurna privrženost** - osoba se osjeća ugodno pri međuovisnosti i intimnosti, ne boji se da će je partner napustiti, vjeruje svom partneru
2. **anksiozno-ambivalentna privrženost** - osoba želi veću intimnost i međuovisnost nego što joj partner pruža, misli da je partner ne voli dovoljno, boji se da će ju partner napustiti i manje mu vjeruje
3. **odbijajuća privrženost** - osoba ima tendenciju izbjegavati bliskost, osjeća se nelagodno ako joj se bilo tko previše približi, ima osjećaj da joj drugi žele biti bliži nego što je to njoj ugodno te je nepovjerljiva prema partneru.

Ova podjela temelji se na Bowlbyjevoj potezi (1973., 1982.) da osobe razvijaju mentalnu sliku funkcioniranja i značajki bliskih veza na radnom modelu. Radni modeli sastoje se od individualnih vjerovanja i očekivanja kako će veza sa značajnim drugim funkcionirati i što će osoba dobiti od takve veze. Ova očekivanja odražavaju se na ponašanje osobe i na taj način dobivamo razlike u stilovima privrženosti u ljubavnim vezama (Crowell, Fraley i Shaver, 1999.).

U novijoj literaturi o privrženosti u ljubavnim vezama odraslih često se spominje i klasifikacija koju je uveo Bartholomew (Bartholomew, 1990.; Bartholomew i Horowitz, 1991.). Ona opisuje četiri stila privrženosti kod odraslih koji su bazirani na Bowlbyjevim postavkama o postojanju dvije bazične komponente na kojima se gradi unutarnji radni model: doživljaj

sebe (kao vrijedne ili nevrijedne osobe tuđe brige i ljubavi) i doživljaj drugih (kao dostupnih i zainteresiranih ili nedostupnih i nezainteresiranih za nas i naše potrebe). Navedene četiri kategorije reflektiraju ravnotežu između viđenja sebe i drugih: (1) sigurna privrženost - osobe imaju pozitivno viđenje i sebe i drugih, (2) odbacujuća privrženost - osobe imaju pozitivno viđenje sebe i negativno viđenje drugih, (3) zaokupljena privrženost - osobe negativno vide sebe, a pozitivno druge, (4) plašljiva privrženost - osobe negativno vide i sebe i druge.

Navedena tipologija našla je svoje uporište u rezultatima istraživanja Brennana i suradnika (1998., prema Rijavec i Miljković, 2002.) koji su pokazali da je moguće razlikovati osobe i njihove stilove privrženosti u ljubavnim vezama prema razini izbjegavanja i anksioznosti. Pri tome sigurnu privrženost karakterizira niska razina anksioznosti i niska razina izbjegavanja, odbijajuću privrženost niska razina anksioznosti i visoka razina izbjegavanja, zaokupljenu privrženost visoka razina anksioznosti i niska razina izbjegavanja, a plašljivu privrženost visoka razina anksioznosti i visoka razina izbjegavanja.

ISTRAŽIVANJA O RAZLIKAMA U LJUBAVNIM VEZAMA OSOBA SA SIGURNIM I NESIGURNIM STILOVIMA PRIVRŽENOSTI

Razlika u ljubavnim vezama osoba sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti vidljiva je već u samom izboru ljubavnog partnera. Istraživanja pokazuju da, unatoč tome što su osobine sigurno privrženih osoba najpoželjnije za ostvarenje trajne veze (pažljivost, spremnost na komunikaciju, prisutnost), ljudi obično odabiru biti u vezi s partnerima koji će svojim stilom privrženosti potvrditi njihova temeljna vjerovanja i očekivanja u vezi sebe i drugih (Kirkpatrick i Davis, 1994.; Brennan i Shaver, 1995.).

Kako se vjerovanja i očekivanja od partnera reflektiraju na kasniji tijek ljubavne veze, pokazali su zanimljivi istraživački nalazi Collinsa (1996.). U ovom eksperimentu sudionici istraživanja su čitali scenarij ljubavne veze u kojem se ponašanje partnera moglo tumačiti na više načina (npr. situacija: usred zabave partneru se izgubi svaki trag). Sudionici s anksiozno-ambivalentnom privrženošću tome su događaju pripisali neprijateljske namjere, dok su osobe sa sigurnom privrženošću bile sklone pripisivati istoj priči pozitivnije namjere. Slično tome, Mikulincer (1998.) je pronašao da nesigurno privrženi odrasli više pripisuju svom partneru događaje koji uništavaju povjerenje, nego koji ga grade.

S obzirom da je upravo razina povjerenja u vezi bitna za očuvanje veze, stil privrženosti partnera može utjecati u važnom dijelu i na kvalitetu veze i na njeno trajanje. Istraživanje provedeno među bračnim parovima autora Gallo i Smith (2001.) podržava tvrdnje da stil privrženosti utječe na kvalitetu veze te da je na osnovi privrženosti partnera moguće donekle predvidjeti ponašanje partnera i bračno funkcioniranje. Brakovi između osoba s

nesigurnom privrženošću imaju više konflikata i negativnih aspekata nego brakovi sigurno privrženih osoba.

Istraživanja ukazuju i na bitne razlike u načinu razrješenja sukoba među različitim tipovima privrženosti (Pistole, 1989.; Reese-Weber i Bartle-Haring 1998., prema Crockett i Randall, 2006.). Ponašanje osoba s različitim stilovima privrženosti u partnerskim sukobima može se okarakterizirati na sljedeći način (Hazan i Shaver, 1987., prema Gabrić, 2008.):

- a) Osobe sigurnog stila privrženosti generalno ne doživljavaju konflikt kao prijetnju jer sebe doživljavaju voljenima. Sposobne su priznati probleme i tražiti potporu. Zbog manjeg stupnja frustracije i osjećaja neprijateljstva, one imaju veću fleksibilnost i sposobnost transformacije neslaganja s partnerom u zajedničko rješavanje problema, vještinama integracije i kompromisa.
- b) Anksiozno-ambivalentne osobe karakterizira preveliko oslanjanje na partnera, prezakupljenost ljubavnom vezom, nesigurnost u sebe, pretjerano postavljanje zahtjeva te ambivalentni osjećaji u vezi. Kako im je fokus jedino na partneru i na vlastitoj emocionalnoj sigurnosti, u situacijama sukoba ove osobe imaju poteškoća pomaknuti fokus na rješavanje problema.
- c) Osobe s izbjegavajućim stilom privrženosti se doživljavaju obično samodostatnima, skrivaju svoje osjećaje nesigurnosti i ranjivosti, boje se intimnosti te se drže emocionalno na distanci čime izbjegavaju neugodnosti. U ponašanjima u sukobima su više neprijateljski raspoložene i osjetljivije su na odbacivanje, a kada se osjećaju ugroženo, fokusiraju se na okolinu izbjegavajući rješavanje problema.

Neka najnovija istraživanja pokazuju da ukoliko je muški partner izbjegavajućeg stila privrženosti, a partnerica anksiozno-ambivalentnog stila, u takvim ljubavnim vezama postoji značajno veći rizik za pojavu muškog i ženskog nasilja (Doumas i sur., 2008.). Općenito govoreći, možemo zaključiti da se ljudi sa sigurnom privrženošću u partnerskim sukobima u pravilu zajednički fokusiraju na rješavanje konflikta, što doprinosi obostranom zadovoljstvu, dok to u ostala dva stila nesigurne privrženosti nije slučaj. Konflikti kod nesigurnih partnera obično još produbljuju njihovu nesigurnost i jaz, dok kod sigurno privrženih partnera oni produbljuju njihovu sigurnost i međusobno povjerenje (Gabrić, 2008.).

Da je u ljubavnim vezama odraslih, jednako kao i u djetinjstvu, najpoželjniji siguran stil privrženosti pokazala su mnoga istraživanja. Utvrđeno je da su u pravilu ljudi sa sigurnom privrženošću u ljubavnim vezama pažljiviji, da više daju, ali i očekuju više pažnje od svog partnera. Otvoreniji su u izražavanju svojih briga, pa lakše dobivaju podršku od partnera, što ih čini još sigurnijima (Crowell, Fraley i Shaver, 1999.). Oni su sretniji/zadovoljniji svojim vezama od nesigurno privrženih ljudi, njihove veze obično duže traju, a u odnosima s partnerima iskazuju više povjerenja, predanosti i međuovisnosti (Kirkpatrick i Davis, 1994.). Oni svoje partnere doživljavaju »kao sigurnu bazu s koje istražuju svijet« (Crowell, Fraley i Shaver 1999.: 454). Kada su u stresu, sigurno privržene osobe više traže podršku od svojih partnera i jednako tako više je pružaju svojim partnerima kada su partneri u stresnoj situaciji (Simp-

son i sur., 1992., prema Crowell, Fraley i Shaver, 1999.). Takvo sigurno privrženo ponašanje potiče daljnje učvršćivanje njihovog radnog modela i sigurnog stila privrženosti. Nasuprot tome, ljudi s nesigurnim stilom u stresu ne traže podršku od svojih ljubavnih partnera ili ih čak izbjegavaju. Podaci pokazuju da se osjećaju nesigurno u svojoj ljubavnoj vezi jer se ne mogu osloniti na partnera u trenucima stresa (Simpson i sur., 1992., prema Crowell, Fraley i Shaver, 1999.). Na taj način stvara se tzv. »začarani krug« koji podržava njihov nesiguran stil privrženosti, najčešće usvojen već u relaciji roditelj-dijete u djetinjstvu. Na primjer, ako je u situacijama povrijeđenosti osoba još kao dijete izbjegavala kontakt sa svojim skrbnicima, kao odrasla osoba u sličnim će situacijama izbjegavati kontakt sa svojim partnerom (Simpson i sur., 1992.; prema Diamond, 2001.). Nesigurno privržene osobe imaju problema s prevladavanjem negativnih emocija. S druge strane, sigurno privržene osobe češće imaju pozitivne emocije, češće ulaze u podržavajuće veze s ljubavnim partnerima (Simpson i sur., 1992.; prema Diamond, 2001.), pa i njihovi brakovi bolje funkcioniraju (Cohn i sur., 1992.; prema Crowell, Fraley i Shaver, 1999.).

Sumirajući sve navedeno, možemo zaključiti da različiti stilovi privrženosti u bitnoj mjeri oblikuju različita iskustva u ljubavnim vezama u odrasloj dobi. Kako je do sada u ovom području u našoj literaturi prvenstveno bila istraživana veza između rane dječje privrženosti i odrasle privrženosti, a manje se pažnje posvećivalo istraživanju povezanosti između stilova privrženosti prema ljubavnim partnerima u odrasloj dobi i kvalitete samog partnerskog odnosa, u ovom istraživanju naglasak je stavljen upravo na taj segment. Kroz prikazane rezultate istraživanja o iskustvima u ljubavnim vezama studenata želi se pojasniti važnost njegovanja sigurnog obrasca privrženosti za kvalitetno funkcioniranje ljubavnih veza u ranoj odrasloj dobi. Namjera je ovog rada opetovano ukazati na činjenicu da teorija privrženosti nedvojbeno pruža koristan okvir za bolje razumijevanje razvoja pojedinca i njegovih odnosa s bliskim osobama tijekom cijelog života (Ajduković, Orešković i Laklija, 2007.), a posebice za planiranje djelotvornih programa primarne prevencije i terapijskih intervencija u području unaprjeđenja kvalitete partnerskih (bračnih i izvanbračnih) odnosa.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj istraživanja je utvrditi razlikuju li se u značajnoj mjeri iskustva u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti prema ljubavnim partnerima. Dakle, nezavisna varijabla se u ovom istraživanju odnosi na obilježje samih ispitanika (njihov osobni generalni stil privrženosti u bliskim/ljubavnim odnosima u ranoj odrasloj dobi), dok zavisne varijable čine promatrane dimenzije njihovih ljubavnih iskustava koje obuhvaćaju obilježja dosadašnjih (prošlih) i sadašnjih (aktualnih) ljubavnih veza.

Specifični istraživački problemi definirani su na sljedeći način: utvrditi postoji li statistički značajna razlika između studenata sa sigurnim i nesigurnim (anksioznim i izbjegavajućim)

stilovima privrženosti u ljubavnim prema partneru u sljedećim dimenzijama ljubavnih iskustava:

1. imaju li trenutno ljubavnu vezu ili ne
2. kakvo je njihovo zadovoljstvo trenutnom vezom
3. kako doživljavaju budućnost trenutne ljubavne veze
4. kakva su im općenito dosadašnja iskustva u vezama
5. kakvo je njihovo zadovoljstvo načinom rješavanja partnerskih sukoba u dosadašnjim vezama
6. koliko je trajala (ili traje) njihova najduža ljubavna veza.

Na temelju prikupljenih teorijskih i empirijskih nalaza postavljena je sljedeća početna istraživačka hipoteza: Očekuje se da postoji statistički značajna razlika u iskustvima u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti prema partneru.

Očekivani smjer razlike je sljedeći: studenti sa sigurnim stilom privrženosti u odnosu na studente s nesigurnim stilovima privrženosti bit će u većem postotku u ljubavnoj vezi, iskazivat će veće zadovoljstvo svojom trenutnom ljubavnom vezom i optimističniji stav o budućnost te veze. Nadalje, očekuje se da će studenti sa sigurnim stilom privrženosti imati općenito pozitivnija iskustva u svim dosadašnjim ljubavnim vezama, da će biti zadovoljniji svojim načinom rješavanja partnerskih sukoba te da će njihove veze trajati dulje od veza nesigurno privrženih studenata.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

SUDIONICI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 564 studenata, polaznika završne godine studija na dvanaest različitih fakulteta u Zagrebu. Istraživanjem je obuhvaćeno 265 muškaraca i 299 žena u dobi od 21 do 27 godina. Većina sudionika istraživanja još uvijek živi u svojoj primarnoj obitelji (56,9%), dok ostali uglavnom žive sami ili sa svojim sustanarima jer studiraju izvan mjesta prebivališta (38,8%), a vrlo mali postotak živi sa svojim ljubavnim partnerom (4,3%). Za potrebe ovog istraživačkog rada u obradu varijabli koje se odnose na procjene svih dosadašnjih iskustava u ljubavnim vezama ušao je kompletan uzorak, dok je obrada podataka koji se odnose na iskustvo u trenutnoj vezi izvršena na poduzorku od 325 studenata koji su izjavili da su trenutno u ljubavnoj vezi⁴. U navedenom poduzorku od 325 studenta, na pitanje o kakvom se tipu ljubavne veze radi, najveći broj sudionika istraživanja (77,2%) odgovorio je da ima vezu koja se bazira na »redovitim i čestim druženja s partnerom«. Značajno manje su zastupljene veze koje se ostvaruju kroz povremena druženja

⁴ Obrade podataka za određene varijable učinjene su na nešto manjem uzorku zbog nepotpunih odgovora ispitanika.

(9,8%) i izvanbračni život s partnerom (9,8%). Najmanji broj studenata se izjasnio da se radi o avanturama (1,5%) ili pak o životu u bračnoj zajednici (1,5%).

POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno u okviru šireg istraživačkog projekta realiziranog u sklopu izrade doktorske disertacije Blažeka Kokorić (2005.) na temu »Povezanost iskustava u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa«. Podaci su prikupljeni anketiranjem studenata na dvanaest fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i to u uobičajenim terminima nastave. Istraživanje je provedeno uz prethodno odobrenje dekana fakulteta i pojedinih sveučilišnih nastavnika. Ispunjavanje upitnika trajalo je između 45 i 60 minuta. Studentima je bila osigurana anonimnost i dobrovoljnost u sudjelovanju u istraživanju.

MJERNI INSTRUMENTI

Za potrebe ovog istraživanja korišten je Upitnik o iskustvima ispitanika u partnerskim odnosima koji je nastao i primijenjen je po prvi put u sklopu šireg istraživanja autorice Blažeka Kokorić (2005.) o povezanosti obilježja obiteljske sredine tijekom odrastanja i nekih karakteristika partnerskih odnosa mladih u ranoj odrasloj dobi. Navedeni upitnik sastoji se od dva dijela. Prvi dio prikuplja podatke o trenutnoj partnerskoj vezi ispitanika (imaju li trenutno vezu ili ne, o kakvoj je vezi riječ, koliko ona traje, kakva joj procjena budućnost te veze, kako se ispitanici osjećaju u njoj). Drugi dio upitnika ispituje cjelokupna dosadašnja iskustva ispitanika u ljubavnim vezama. Taj dio upitnika sadrži i kratki Upitnik privrženosti odraslih (Adult Attachment Questionnaire) autora Hazan i Shaver (1987.) koji se sastoji od tri tvrdnje kojima se opisuju stavovi i osjećaji ispitanika prema bliskim odnosima i u partnerskim vezama općenito (prema Blažeka Kokorić, 2005.):

- Sigurni stil privrženosti (odgovor A): »Smatram da je meni relativno lako zblížiti se s nekim do koga mi je stalo i da mi je ugodno kad se oslanjam na tu osobu i kad se on/a oslanja na mene. Ne razmišljam često hoću li biti ostavljen/a ili hoće li mi ta osoba postati previše bliska.«
- Izbjegavajući tip privrženosti (odgovor B): »Osjećam se pomalo neugodno kad postajem blizak/bliska s nekim. Smatram da je teško vjerovati nekome u potpunosti i teško mi je dopustiti si da se oslonim na nekoga. Nervozan/na sam kad mi netko postaje previše blizak. Često mi se događa da moj partner/ica želi od mene veću bliskost nego što to meni odgovara.«
- Anksiozni tip privrženosti (odgovor C): »Imam osjećaj da drugi ne žele tako snažnu bliskost kakvu ja želim. Često brinem voli li me moj partner/ica doista i želi li me možda napustiti. Ponekad osjećam potrebu da se u potpunosti stopim s drugom osobom, da joj se cijeli/la predam i to nekad preplaši i udalji osobe od mene.«

Hazanova i Shaver (1987.) razvili su navedenu mjeru samoizbora kako bi dobili pokazatelje stila privrženosti koji osoba razvija u odrasloj dobi. Pri tome je privrženost operacionalizirana kroz moguća tri tipa privrženosti (sigurna, izbjegavajuća i anksiozna privrženost), sukladna predloženim kategorijama dječje privrženosti koje je identificirala Mary Ainsworth u svojim ispitivanjima djetetove privrženosti majci (Ainsworth i sur., 1978.). Velika prednost ove mjere očituje se u njezinoj jednostavnosti i ekonomičnosti, brzjoj i lakoj primjenjivosti, no ona ima i ozbiljna ograničenja vezana prije svega uz nemogućnost izračunavanja unutarnje konzistentnosti, te uz visoku podložnost ispitanika davanju socijalno poželjnih odgovora (prema Buljan Flander, 2001.: 63). Kako korištenje kategorija u mjerenju privrženosti ne omogućava određivanje stupnja u kojem svaki obrazac može biti zastupljen kod pojedinca, obrada podataka dobivenih opisanim kategorijama ograničena je na neke jednostavnije statističke postupke, bez mogućnosti provedbe multivarijantnih analiza (Nekić i Galić, 2006.: 237). Stoga su u obradi podataka u ovom istraživanju korištene metode deskriptivne statistike (izračunavanje frekvencija, postotaka, srednjih vrijednosti), hi-kvadrat test i ANOVA. Unos i obrada podataka izvršena je pomoću programskog paketa SPSS-a.

REZULTATI I RASPRAVA

Prema nalazima iz literature (Koski i Shaver, 1997., prema Blažeka Kokorić, 2005.) smatra se da je u općoj populaciji oko 55% odraslih osoba razvilo siguran stil privrženosti, oko 25% anksiozan, dok je izbjegavajući stil privrženosti razvilo oko 20% ljudi. U našem uzorku istraživanja kod 65,1% sudionika detektiran je siguran stil privrženosti, kod 25% izbjegavajući stil privrženosti, a kod 9,9% anksiozan stil privrženosti. Dobiveni podaci u ovom istraživanju podudarni su s nekim procjenama o zastupljenosti navedena tri tipa privrženosti u drugoj stručnoj literaturi iz ovog područja (Ajduković i sur., 2007.), a jednaki su i procjenama privrženosti kod djece koji je detektirala Mary Ainsworth još 1973. godine. Koristeći se tehnikom ispitivanja u laboratorijskim uvjetima, ona je utvrdila da 65% djece reagira na separaciju od majke kroz obrazac sigurne privrženosti, 25% kroz anksiozno-izbjegavajući obrazac, a 10% kroz anksiozno-ambivalentni (anksiozno-opirući) tip reakcije (prema Nekić i Galić, 2006.: 221).

Razlike u zastupljenosti stilova privrženosti prema spolu prikazane su u sljedećem tabličnom prikazu.

Tablica 1.

Usporedba stilova privrženosti kod muških i ženskih sudionika istraživanja

STIL PRIVRŽENOSTI U LJUBAVNIM VEZAMA		SPOL		UKUPNO
		Muški	Ženski	
Sigurna privrženost	N	165	190	355
	%	66,0	64,4	65,1
Anksiozna privrženost	N	28	26	54
	%	11,2	8,8	9,9
Izbjegavajuća privrženosti	N	57	79	136
	%	22,8	26,8	25,0
UKUPNO	N	250	295	545
	%	100,0	100,0	100,0

$$\chi^2 = 1,689 ; df = 2 ; p = 0,430$$

Nađena razlika u distribuciji stilova privrženosti prema spolu u ovom istraživanju nije statistički značajna ($p > 0,05$). Istraživački nalazi Hazanove i Shaver (1987.) također pokazuju da nema razlike u distribuciji stilova privrženosti s obzirom na spol. Nasuprot tome, kod nekih drugih istraživanja utvrđeno je da postoji određena nepravilnost u distribuciji stilova privrženosti između spolova, s većim brojem muškaraca u izbjegavajućem stilu i većem broju žena s razvijenim anksioznim stilom privrženosti (Bartholomew i Horowitz, 1991.; Brenan, Shaver i Tobey, 1991., prema Kirkpatrick i Davis, 1994.).

Na interesantne nalaze o spolnim i kulturološkim razlikama u distribuciji stilova privrženosti u romantičnim vezama odraslih ukazalo je i novije istraživanje Davida Schmitta (2008.). Na uzorku od 17 804 osobe iz 56 različitih država utvrđeno je da unatoč tome što su razlike prema spolu u privrženosti evidentne u većini kultura, one variraju ovisno o promatranim obilježjima okoline, a najmanje su izražene u zemljama s visokim stresom i visokom stopom fertiliteta. Općenito, potvrđeno je da se u kulturama gdje su obitelji izložene većim stresorima u svom okruženju te gdje raspoložu s manje resursa, prisutne više razine nesigurne izbjegavajuće (odbijajuće) privrženosti u romantičnim odnosima nego što je to slučaj u kulturama s nižim stupnjem stresa i bogatijim resursima (Belsky, 1997., prema Schmitt, 2008.).

U narednom dijelu rada bit će prikazani rezultati istraživanja koji pokušavaju odgovoriti na pitanje postoje li razlike u ljubavnim iskustvima mladih osoba u ranoj odrasloj dobi ovisno o tome kakav im je generalni stil privrženosti prema ljubavnom partneru.

Tablica 2.

Usporedba ispitanika s različitim stilovima privrženosti ovisno o tome imaju li trenutno ljubavnu vezu ili ne

Aktualna ljubavna veza	Sigurna privrženost		Anksiozna privrženost		Izbjegavajuća privrženost		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
DA	246	69,1	22	41,5	57	41,9	325	59,6
NE	110	30,9	31	58,5	79	58,1	220	40,4
Ukupno	356	100,0	53	100,0	136	100,00	545	100,0

$$\chi^2 = 38,23 ; df = 1 ; p = 0,0001$$

U tablici 2. vidimo da su ispitanici sa sigurnom privrženošću u velikoj većini trenutno u ljubavnoj vezi (njih čak 69,1%), dok je kod studenata s anksioznom privrženošću taj postotak značajno manji (41,5%), jednako kao i kod studenata s izbjegavajućim stilom privrženosti (41,9%). Izračunavanjem hi-kvadrat testa⁵ pokazalo je da je navedena razlika u zastupljenosti ispitanika sa sigurnom i nesigurnom privrženošću u ljubavnim vezama statistički značajna čak na razini $p < 0,001$. Dobiveni rezultati ovog dijela istraživanja u skladu su s postavljenom hipotezom da će sigurno privrženi studenti u značajno većem postotku biti u ljubavnoj vezi nego je to slučaj kod studenata s nesigurnim stilovima privrženosti. Razlog za to moguće je prepoznati u već opisanoj prirodi njihove privrženosti zbog koje sigurno privrženi ljudi vjerojatno lakše ulaze u ljubavne veze i trajnije ih ostvaruju. Provjera toga učinjena je i kroz sljedeći istraživački problem koji se odnosio se na utvrđivanje razlike u trajanju najduže ljubavne veze studenata različitih stilova privrženosti prema ljubavnom partneru.

Tablica 3.

Prosječno trajanje najduže ljubavne veze (u mjesecima) prema stilovima privrženosti ispitanika

Trajanje najduže veze	N	M	SD	Min.	Max.
Sigurna privrženost	349	32,48	23,27	0,00	144,00
Izbjegavajuća privrženost	134	17,16	18,14	1,00	84,00
Anksiozna privrženost	53	22,04	19,49	0,00	84,00
UKUPNO	536	27,62	22,73	0,00	144,00

$$F = 25,94; ss = 2; p < 0,001$$

⁵ Izračunavanje statističke značajnosti razlike putem hi-kvadrat testa napravljeno je uz prethodno sažimanje kategorija anksiozne i izbjegavajuće privrženosti u kategoriju nesigurna privrženost.

Kao što je vidljivo iz tabličnog prikaza 3., studenti sa sigurnom privrženosti ostvaruju značajno dulje ljubavne veze (prosječno 32,5 mjeseci) od studenata s nesigurnom privrženosti (prosječno 19,6 mjeseci). Scheffeov *post-hoc* test pokazao je da je razlika značajna između studenata sa sigurnom privrženosti i izbjegavajućom privrženosti ($p < 0,001$), kao i između studenata sa sigurnom i anksioznom privrženosti ($p < 0,01$). Istovremeno je utvrđeno da između dviju promatranih skupina nesigurne privrženosti (izbjegavajuće i anksiozne) nema statistički značajne razlike ($p = 0,386$) u trajanju njihove najdulje ljubavne veze. Ovdje je zanimljivo spomenuti rezultate nekih stranih istraživanja o razlikama u trajnosti i stabilnosti ljubavnih veza sigurno i nesigurno privrženih osoba. Primjerice, istraživanje Hazanove i Shavera (1987.) pokazuje da sigurno privržene osobe ostvaruju najduže veze s prosjekom od deset godina. Nasuprot tome, anksiozno-ambivalentno privržene osobe imale su prosjek 4,9 godina, dok su osobe s razvijenim izbjegavajućim stilom privrženosti imale prosjek od šest godina. Isto tako, nađene su razlike u stopama razvoda braka (osobe sa sigurnim stilom 6%, s anksiozno-ambivalentnim 10%, a s izbjegavajućim 12%). Općenito, različiti autori slažu se da se generalno može reći da osobe sa sigurnim stilom privrženosti ostvaruju dulje veze od osoba s nesigurnim stilom privrženosti (Belsky, 1999.; Simpson, 1999., sve prema Schmitt, 2008.).

U sljedećem koraku prikaza rezultata istraživanja želi se odgovoriti na pitanje razlikuju li se studenti različitih stilova privrženosti u procjeni zadovoljstva svojim trenutnim ljubavnim odnosom.

Tablica 4.

Usporedba zadovoljstva trenutnom ljubavnom vezom kod ispitanika različitih stilova privrženosti

Zadovoljstvo ljubavnom vezom	Sigurna privrženost		Anksiozna privrženost		Izbjegavajuća privrženost		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Jako nezadovoljan	4	1,6	0	1,2	0	0,0	4	1,2
Nezadovoljan	1	0,4	1	0,9	1	2,6	3	0,9
Ni zadovolj. ni nezadov.	20	8,2	4	10,5	10	17,9	34	10,5
Zadovoljan	97	39,6	5	41,2	31	46,2	133	41,2
Jako zadovoljan	123	50,2	12	46,1	14	33,3	149	46,1
Ukupno	245	100,0	22	100,0	56	100,0	323	100

Na pitanje kako procjenjuju zadovoljstvo svojom trenutnom ljubavnom vezom, kod ispitanika sa sigurnom i anksioznom privrženosti najfrekventniji odgovor je bio »jako zadovoljan«, dok je kod ispitanika s izbjegavajućom privrženosti najčešći odgovor bio »za-

dovoljan«. Zanimljivo je promotriti razliku u distribuciji odgovora »ni zadovoljan ni nezadovoljan«, gdje vidimo da među neodlučnim ispitanicima prevladavaju osobe s izbjegavajućom privrženosti (17,9%), zatim slijede osobe s anksioznom privrženosti (10,8%) dok su osobe sa sigurnom privrženosti najmanje zastupljene (8,2%). Jako nezadovoljnih ni nezadovoljnih ispitanika u ljubavnim vezama gotovo da ni nema, njihov postotak je vrlo mali (2,1%). Ovo možemo objasniti činjenicom da studenti vjerojatno ne bi održavali vezu koja im nosi nezadovoljstvo, odnosno da sama činjenica da su u ljubavnoj vezi s nekim govori u prilog njihovom većem zadovoljstvu od nezadovoljstva određenim ljubavnim odnosom. S druge strane, s obzirom da vrlo malo ispitanika živi zajedno s partnerom (a još manje u braku), logično je za pretpostaviti da je u takvom tipu ljubavnih veza, koje se većinom baziraju samo na izlascima i druženjima s partnerom, manja mogućnost izbijanja ozbiljnijih problema i nezadovoljstva, a kada se oni i pojave, veće su šanse da se takve veze brže okončaju.

S obzirom na dobivene niske frekvencije u pojedinim kategorijama odgovora, u ovom dijelu istraživanja nije bilo moguće testirati dobivene razlike hi-kvadrat testom. Umjesto toga u daljem koraku analize izračunate su srednje vrijednosti i statistička značajnost razlike u ovoj promatranoj dimenziji procjene kroz ANOVU.

Tablica 5.

Prosječne vrijednosti na skali zadovoljstva trenutnom ljubavnom vezom

Zadovoljstvo trenutnom ljubavnom vezom	N	M	SD	Min.	Max.
Sigurna privrženost	245	4,36	0,79	1,00	5,00
Izbjegavajuća privrženost	56	4,04	0,71	2,00	5,00
Anksiozna privrženost	22	4,27	0,94	2,00	5,00
UKUPNO	323	4,30	0,79	1,00	5,00

$$F = 3,99; ss = 2; p = 0,019$$

Iz tablice 5. uočljivo je da, iako su općenito svi studenti uglavnom zadovoljni svojim vezama, u prosjeku najveće zadovoljstvo u ljubavnim vezama ostvaruju osobe sa sigurnim stilom privrženosti ($M=4,36$), a najmanje osobe s izbjegavajućim stilom privrženosti ($M=4,04$). Rezultati ANOVE i provedenog *post-hoc* testiranja pokazali su da je upravo navedena razlika između studenata sa sigurnim i izbjegavajućim stilom privrženosti statistički značajna ($p<0,05$), dok između drugih promatranih parova nema značajne razlike. Dobivene nalaze i ovdje možemo objasniti prirodom navedenih stilova privrženosti. Naime, nalazi iz literature pokazuju da osobe sa sigurnim stilom u ljubavnoj vezi iskazuju veći stupanj bliskosti, povjerenja, predanosti pa i zadovoljstva vezom (Kirkpatrick i Davis, 1994.). Nasuprot tome,

osobe izbjegavajućeg stila privrženosti češće iskazuju osjećaj neugode u bliskim odnosima, teško im je vjerovati partneru, pa samim time ostvaruju i manji stupanj zadovoljstva vezom (Kirkpatrick i Davis, 1994.). Dakle, rezultati ovog dijela istraživanja potvrdili su početnu pretpostavku da će upravo sigurno privržene osobe zbog svojih karakteristika biti najzadovoljnije u svojim ljubavnim vezama.

U narednom dijelu istraživanja zanimao nas je kako studenti različitih stilova privrženosti vide budućnost svoje trenutne ljubavne veze.

Tablica 6.

Usporedba doživljaja budućnosti trenutne ljubavne veze prema stilu privrženosti ispitanika

Možete li zamisliti svoju budućnost s trenutnim partnerom?	Sigurna privrženost		Anksiozna privrženost		Izbjegavajuća privrženost		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ne, nikako	5	2,0	1	4,5	2	3,5	8	2,5
Vjerojatno ne	5	2,0	1	4,5	6	10,5	12	3,7
Možda	36	14,6	4	18,2	17	29,8	57	17,5
Vjerojatno da	68	27,6	5	22,7	20	35,1	93	28,6
Da, svakako	132	53,7	11	50,0	12	21,1	155	47,7
Ukupno	246	100,0	22	100,0	57	100,0	325	100,0

Većina studenata, neovisno o dominantnom stilu privrženosti, izjasnila se da vide budućnost s osobom s kojim su trenutno u ljubavnoj vezi. Njih čak 76,3% na ovo pitanje odgovorilo je »vjerojatno da« ili »da, svakako«. Ako tome pribrojimo one koji su odgovorili »možda« (17,5%), vidljivo je da samo 6,2% ispitanika ne može zamisliti budućnost s osobom s kojom su trenutno u vezi. Ovi rezultati u skladu su s prethodno analiziranim rezultatima. S obzirom da je većina studenata zadovoljna svojom vezom, logično je da većina njih želi ostvariti budućnost s partnerom s kojim su trenutno u vezi. Ovdje je zanimljivo primijetiti da kod osoba s izbjegavajućim stilom privrženosti, u odnosu na ostala dva stila privrženosti, nalazimo značajno više neodlučnih ispitanika (29,8%) što se može objasniti prirodom njihova stila privrženosti. Poznato je da se osobe s izbjegavajućim stilom privrženosti ne osjećaju ugodno u bliskim vezama, da se boje ovisnosti o svom partneru i da im je prioritet vlastita samostalnost. Od tuda vjerojatno nalazimo i njihovo nešto neodlučnije izjašnjavanje o budućnosti veze sa svojim ljubavnim partnerom. S obzirom na niske frekvencije u pojedinim kategorijama odgovora i u ovom dijelu istraživanja za provjeru statističke značajnosti razlike nije korišten hi-kvadrat test, već se prešlo na preciznije izražavanje razlika kroz usporedbu prosječnih vrijednosti.

Tablica 7.

Prosječne vrijednosti na skali doživljaja budućnosti trenutne ljubavne veze

Doživljaj budućnosti trenutne ljubavne veze	N	M	SD	Min.	Max.
Sigurna privrženost	246	4,29	0,93	1,00	5,00
Izbjegavajuća privrženost	57	3,60	1,05	1,00	5,00
Anksiozna privrženost	22	4,09	1,15	1,00	5,00
UKUPNO	325	4,15	1,00	1,00	5,00

$$F = 11,87; ss = 2; p < 0,001$$

Scheffeo *post-hoc* test pokazao je da je i ovdje značajna razlika potvrđena upravo između skupina ispitanika sa sigurnom i izbjegavajućom privrženosti ($p < 0,001$), dok u svim ostalim parovima razlike nisu značajne. Dobiveni rezultati pokazuju da se početno postavljena hipoteza može prihvatiti kao djelomično točna s obzirom da je utvrđeno da sigurno privrženi studenti imaju optimističniji stav u pogledu budućnosti svoje veze, ali s napomenom da je ta razlika vidljiva upravo u komparaciji s osobama s izbjegavajućim stilom privrženosti, ali ne i s osobama s anksioznim stilom privrženosti. Ovakvi nalazi su, dakle, djelomično podudarni sa stanovištima iz literature koja pokazuje da su veze sigurno privrženih ljudi u pravilu mnogo stabilnije od veza osoba s nesigurnim stilom privrženosti (Kirkpatrick i Davis, 1994.). S druge strane, kako sigurno privržene osobe u pravilu doživljavaju sebe i svog partnera u pozitivnijem svjetlu, samim time je vjerojatnije da su i optimističnije u pogledu budućnosti svoje ljubavne veze.

U sljedećem koraku analize zanimalo nas je razlikuju li se studenti različitih stilova privrženosti u generalnoj procjeni svojih dosadašnjih iskustava u ljubavnim vezama.

Tablica 8.

Usporedba dosadašnjih iskustva u ljubavnim vezama prema stilu privrženosti ispitanika

Procjena dosadašnjih iskustava u vezama	Sigurna privrženost		Anksiozna privrženost		Izbjegavajuća privrženost		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Izrazito negativna	1	0,3	0	0	2	1,5	3	0,6
Uglavnom negativna	20	5,6	12	22,2	14	10,4	46	8,4
Ni negativ. ni pozit.	106	29,8	22	40,7	73	54,1	201	36,9
Uglavnom pozitivna	213	59,8	18	33,3	44	32,6	275	50,5
Izrazito pozitivna	16	4,5	2	3,7	2	1,5	20	3,7
Ukupno	365	100,0	54	100,0	135	100,0	545	100

Na pitanje o tome kakva su im općenito dosadašnja iskustva u ljubavnim vezama, sigurno privrženi studenti najčešće su odgovorili da imaju »uglavnom pozitivna« iskustva (59,8%), a sljedeći njihov odgovor je »ni pozitivna ni negativna iskustva« (29,8%). Nasuprot tome, kod ostala dva nesigurno privržena stila među odgovorima dominira kao najčešći odgovor »ni pozitivna ni negativna iskustva« (40,7% kod anksiozne privrženosti i 54,1% kod izbjegavajuće privrženosti). U kategorijama »izrazito negativna« i »izrazito pozitivna iskustva« zastupljenost odgovora je vrlo niska kod svih promatranih skupina sudionika istraživanja. Stoga su u sljedećem koraku za testiranje značajnosti razlike izračunate prosječne vrijednosti te je provedena njihova usporedba kroz analizu varijance.

Tablica 9.

Prosječne vrijednosti na skali procjene dosadašnjih iskustava u ljubavnim vezama

Dosadašnja iskustva u ljubavnim vezama	N	M	SD	Min.	Max.
Sigurna privrženost	356	3,63	0,67	1,00	5,00
Izbjegavajuća privrženost	135	3,22	0,71	1,00	5,00
Anksiozna privrženost	54	3,18	0,83	2,00	5,00
UKUPNO	545	3,48	0,72	1,00	5,00

$$F = 21,79; ss = 2; p < 0,001$$

Post-hoc test potvrdio je da postoji značajna razlika u dosadašnjim iskustvima u ljubavnim vezama ispitanika sa sigurnom i izbjegavajućom privrženosti ($p < 0,001$), ali i kod ispitanika sa sigurnom i anksiozno-ambivalentnom privrženosti ($p < 0,001$). Istovremeno između dviju promatranih skupina nesigurne privrženosti nije nađena statistički značajna razlika ($p = 0,947$). Time je u cijelosti potvrđena početna hipoteza koja govori da će sigurno privržene osobe imati općenito pozitivnija iskustva u ljubavnim vezama od nesigurno privrženih osoba. Ovakvi nalazi mogu se povezati i s istraživačkim spoznajama da osobe s anksioznom i izbjegavajućom privrženosti imaju češće prisutnu negativnu memoriju u svojim radnim modelima (Kirkpatrick i Davis, 1994.), što onda moguće posljedično učvršćuje i njihov negativni stav prema dosadašnjim ljubavnim iskustvima.

Tablica 10.

Usporedba zadovoljstva načinom rješavanja sukoba u dosadašnjim partnerskih vezama prema stilu privrženosti ispitanika

Zadovoljstvo načinom rješavanja sukoba	Sigurna privrženost		Anksiozna privrženost		Izbjegavajuća privrženost		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Jako nezadovoljan	7	2,0	5	9,4	8	5,9	20	3,7
Nezadovoljan	22	6,2	7	13,2	17	12,5	46	8,5
Ni zadovolj. ni nezadov.	90	25,4	18	34,0	52	38,2	160	29,5
Zadovoljan	172	48,6	18	34,0	51	37,5	241	44,4
Jako zadovoljan	63	17,8	5	9,4	8	5,9	76	14,0
Ukupno	354	100,0	53	100,0	136	100,0	543	100,0

Kod procjene zadovoljstva načinom rješavanja partnerskih sukoba najfrekventniji odgovor kod ispitanika svih stilova privrženosti bio je »zadovoljan«. Ipak, promatrajući razlike u pojedinim kategorijama privrženosti, vidimo da su studenti s anksioznim i izbjegavajućim stilom privrženosti često odgovarali i s »ni zadovoljan ni nezadovoljan« što ukazuje na viši stupanj njihove ambivalentnosti u ovom području procjene u odnosu na studente sa sigurnim stilom privrženosti. Kako bi se dobio još precizniji uvid u dobivene razlike u promatranim obilježjima ljubavnih iskustava studenata različitih stilova privrženosti, i u ovom istraživačkom problemu učinjene su dodatne obrade izračunavanja srednjih vrijednosti i analize varijance.

Tablica 11.

Prosječne vrijednosti na skali procjene zadovoljstva načinom rješavanja partnerskih sukoba

Zadovoljstvo načinom rješavanja partnerskih sukoba	N	M	SD	Min.	Max.
Sigurna privrženost	354	3,74	0,89	1,00	5,00
Izbjegavajuća privrženost	136	3,25	0,96	1,00	5,00
Anksiozna privrženost	53	3,21	1,10	1,00	5,00
UKUPNO	543	3,57	0,96	1,00	5,00

$F = 18,02$; $ss = 2$; $p < 0,001$

Provedena *post-hoc* analiza Scheffeovim testom pokazala je da su nađene razlike u srednjim vrijednostima statistički značajne i kod usporedbe sigurne i izbjegavajuće privrženosti ($p < 0,001$) i u odnosu sigurne i anksiozne privrženosti ($p = 0,001$). S druge strane između dviju promatranih skupina nesigurne privrženosti (izbjegavajuće i anksiozne) utvrđeno je da nema statistički značajne razlike ($p = 0,961$) u zadovoljstvu načinom rješavanja partnerskih sukoba. Na osnovi ovakvih nalaza možemo prihvatiti kao točnu postavljenu hipotezu o ovom istraživačkom problemu koja govori da će studenti sa sigurnim stilom privrženosti u odnosu na studente s anksioznim i izbjegavajućim stilovima privrženosti iskazivati značajno više zadovoljstva načinom rješavanja partnerskih sukoba u svojim dosadašnjim ljubavnim vezama. Ovakvi rezultati u skladu su s već spomenutim istraživačkim nalazima iz strane literature koji govore da je zadovoljstvo rješavanjem sukoba mnogo veće kod sigurno privrženih ljudi, a naročito u sigurno privrženim dijadama. Primjerice, u istraživanju Feeney (1999.) nađeno je da su muškarci sa sigurnom privrženosti tijekom rješavanja sukoba otvoreniji, pristupačniji, da iskazuju više podrške i prihvaćanja svojim partnericama, a istovremeno sigurno privržene žene u sukobima doživljavaju manje odbacivanja od svojih partnera, nego je to slučaj kod osoba s nesigurnim stilovima privrženosti.

ZAKLJUČAK

U sklapanju i održavanju ljubavnih veza privrženost bez dvojbe ima važnu ulogu. To potvrđuju i rezultati ovog istraživanja o razlikama u iskustvima u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. Sukladno postavljenim istraživačkim zadacima i hipotezama utvrđeno je da studenti sa sigurnim stilom privrženosti u odnosu na studente s izbjegavajućim i anksioznim stilovima privrženosti:

1. u značajno većoj mjeri ostvaruju ljubavne veze
2. njihove veze u prosjeku dulje traju
3. općenito su zadovoljniji svojim dosadašnjim iskustvima u ljubavnim vezama
4. općenito su zadovoljniji načinom rješavanja partnerskih sukoba u dosadašnjim vezama.

S druge strane, kada su u pitanju procjena zadovoljstva trenutnom vezom i procjena budućnosti te veze, značajna razlika nađena je samo u odnosu sigurno privrženih studenata i studenata s izbjegavajućim obrascem privrženosti. Iz ovih nalaza možemo zaključiti da u procjenama iskustva koja se tiču trenutnog ljubavnog odnosa ne nalazimo razlike između ispitanika sa sigurnom i anksioznom privrženosti, dok je u varijablama koje se odnose na generalno iskustvo studenata u ljubavnim vezama, razlika između studenata sa sigurnim obrascem privrženosti u odnosu na obje kategorije studenata s nesigurnim obrascima privrženosti naglašenije prisutna.

Ovakvi rezultati su u globalu sukladni istraživačkim nalazima drugih autora koji naglašavaju da su ljudi sa sigurnom privrženosti u ljubavnim odnosima u odrasloj dobi

zadovoljniji svojim vezama od nesigurno privrženih ljudi, da sigurno privržene osobe češće imaju pozitivne emocije te češće ulaze u podržavajuće veze s ljubavnim partnerima (Simpson i sur., 1992., prema Diamond, 2001.) pa i njihove partnerske veze bolje funkcioniraju (Cohn i sur., 1992., prema Crowell, Fraley i Shaver, 1999.)

Dobiveni nalazi idu u prilog potkrjepljenja dosadašnjih istraživačkih spoznaja u ovom području koja naglašavaju da je jedan od važnih čimbenika koji u bitnome određuje kvalitetu partnerskih odnosa upravo stil privrženosti identificiran kod osoba u partnerskom odnosu (Shaver i Hazan, 1993.; Feeney, 1999.; Mikulincer i sur., 2002.; Blažeka Kokorić, 2005.).

To svakako predstavlja dodatni izazov i poticaj pomažućim djelatnostima za unaprjeđivanje preventivne i terapijske prakse s bračnim i izvanbračnim parovima koji iskazuju različite poteškoće u svom partnerskom funkcioniranju povezane sa prirodom njihova unutarnjeg radnog modela i usvojenih obrazaca nesigurne privrženosti.

Pri tome bi u osmišljavanju i provođenju preventivnih i terapijskih programa usmjerenih na osnaživanje parova za razvoj kvalitetnih partnerskih odnosa posebnu pažnju trebalo usmjeriti na sljedeće ključne točke rada (Blažeka Kokorić, 2006.:80): (1) utvrđivanje osobnih stilova privrženosti partnera, (2) rad na osvještavanju osobnog iskustva iz djetinjstva te utjecaja osobne povijesti na oblikovanje prisutnih stilova privrženosti u odrasloj dobi, (3) osvještavanje utjecaja usvojenog stila privrženosti na kvalitetu trenutnog partnerskog odnosa, (4) rad na postizanju željenih promjena u kvaliteti privrženosti u aktualnom partnerskom odnosu.

LITERATURA

1. Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. (1978). **Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation**. Potomac, MD: Lawrence Erlbaum.
2. Ajduković, M., Kregar Orešković, K. & Laklija, M. (2007). Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad. **Ljetopis socijalnog rada**, 14 (1), 59-91.
3. Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. **Journal of Social and Personal Relationships**, 7, 147-178.
4. Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 226-244.
5. Blažeka Kokorić, S. (2005). **Povezanost iskustava u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa**. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
6. Blažeka Kokorić, S. (2006). Uloga roditeljske skrbi u formiranju stilova privrženosti djece u djetinjstvu i odrasloj dobi. **Dijete i društvo – časopis za promicanje prava djeteta**. 8 (1), 63-87.

7. Bowlby, J. (1973). **Attachment and loss, Vol. 2: Separation**. New York: Basic Books.
8. Bowlby, J. (1982). **Attachment and loss, Vol. 1: Attachment** (2nd ed.). New York: Basic Books.
9. Brennan, K. A. & Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic functioning. **Personality and Social Psychology Bulletin**, 21, 267-283.
10. Buljan Flander, G. (2001). **Uloga privrženosti i nekih odrednica ličnosti u zlostavljanju djece: proširenje Bolwbyjeve teorije**. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
11. Collins, N. L. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. **Journal of Personality and Social Psychology**, 71, 810-832.
12. Crockett, L. J. & Randall, B. A. (2006). Linking adolescent family and peer relationships to the quality of young adult relationships: The mediating role of conflict tactics. **Journal of Social and Personal Relationships**, 23(5), 761-780.
13. Crowell, J. A., Fraley, R. C. & Shaver, P. R. (1999). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In: Cassidy, J. & Shaver, P. R. (eds.); **Handbook of Attachment - Theory, research and clinical applications**. New York, London: The Guilford Press, 434-468.
14. Diamond, L. M. (2001). Contribution of psychophysiology to research on adult attachment: Review and recommendations. **Personality and Social Psychology Review**, 5 (4), 276-295.
15. Doumas, D. M., Pearson, C. L., Elgin, J. E. & McKinley, L. L. (2008). Adult attachment as a risk factor for intimate partner violence: The »mispairing« of partners' attachment styles. **Journal of Interpersonal Violence**, 23 (5), 616-634.
16. Feeney, J. A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships. In: Cassidy, J. & Shaver, P. R. (eds.); **Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications**. New York: Guilford Press, 355-377.
17. Gabrić, M. (2008). **Iskustva u ljubavnim vezama studenata – uloga stila privrženosti**. Diplomski rad. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
18. Gallo, L. C. & Smith, T.W. (2001). Attachment style in marriage: Adjustment and responses to interaction. **Journal of Social and Personal Relationships**, 18, 263-290.
19. Glasser, W. (1984). **Control theory**. New York: Harper & Row.
20. Hazan, C. & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment Process. **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 511-524.
21. Kirkpatrick, L. A. & Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. **Journal of Personality and Social Psychology**, 66, 502-512.

22. Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and strategies of affect regulation – Working hypotheses and review of empirical findings. **Psychology**, 7, 33-48
23. Mikulincer, M., Florian, V., Cowan, P. A. & Cowan, C. P. (2002). Attachment security in couple relationships: a systemic model and its implications for family dynamics. **Family Process**, 41, 405-434.
24. Myers, D. G. (1993). **Social psychology**. New York: McGraw Hill, Inc.
25. Nekić, M. & Galić, M. (2005). Privrženost u odrasloj dobi. U: Lacković-Grgin, K. i Čubela Adorić, V. (ur.); **Odabrane teme iz psihologije odraslih**. Jastrebarsko: Naklada Slap, 219-250.
26. Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. **Journal of Social and Personal Relationships**, 6 (4), 505-520.
27. Rijavec, M. & Miljković, D. (2002). **Srce moje i tvoje u ljubavi stoje: psihologija ljubavi**. Zagreb: IEP, Karlovac, D2.
28. Rubinstein, C., & Shaver, P. R. (1982). The experience of loneliness. In: Peplau, L. A. & Perlman, D. (eds.); **Loneliness: A sourcebook of current theory, research, and Therapy**. New York: Wiley-Interscience, 206-223.
29. Schmitt, D. (2008). Evolutionary perspectives on romantic attachment and culture: How ecological stressors influence dismissing orientations across genders and geographies. **Cross-Cultural Research**, 42 (3), 220-247.
30. Shaver, P. R. & Hazan, C. (1993). Adult romantic attachment: Theory and evidence. In: Perlman, D. & Jones, W. (eds.); **Advances in personal relationships**, London: Jessica Kingsley, 4, 29-70.

Slavica Blažeka Kokorić
Martina Gabrić
University of Zagreb
Faculty of Law
Department of Social Work

DIFFERENCES IN ROMANTIC RELATIONSHIP EXPERIENCE OF STUDENTS WITH SECURE AND INSECURE ATTACHMENT STYLES TOWARD LOVE PARTNERS⁶

SUMMARY

The article presents a theoretical overview of the importance of attachment in romantic relationships in the adult age as well as research results on the differences in love experience of students with secure and insecure attachment styles in close/romantic relationships. The data were gathered within a larger research project on intergenerational transfer of relationship characteristics. The research participants were 564 final year students (265 male and 299 female) of twelve different faculties in Zagreb. To questionnaires were anonymously administered to the participants: the Partner Relationship Experience Questionnaire and the Adult Attachment Questionnaire. The results show that students with secure attachment style are significantly more likely to participate in romantic relationships than those with insecure attachment style and their relationships are more stable. They are satisfied with the way they solve conflicts in their relationships and their relationship experience is generally more positive. As far as the assessment of satisfaction with their present relationship and the assessment of the future of that relationship are concerned, the significant difference was found only between students with secure and avoiding attachment, but not in students with secure and anxious attachment. The results suggest that the student experience in love relationships significantly differs depending on their dominant attachment style in love relationships.

Key words: attachment styles in the adult age, experiences in students intimate relationships.

⁶ The paper is a result of a co-authorship of the student Martina Gabrić and Assistant Professor Slavica Blažeka Kokorić (mentor), as a revised version of the diploma paper written by Martina Gabrić »Experience in student love relationships – the role of the attachment style«. The diploma paper was defended on 9 July 2008. at the Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb.